

Анализ на наличието на дискриминация сред ромската общност в Русенска област и насоки за дейности по превенция и защита

2024 година

„Този документ е създаден в рамките на инициатива „Ромски омбудсман“, финансирана от Европейския съюз и фондация „Работилница за граждански инициативи“ (ФРГИ). Изразените възгледи и мнения са единствено на Клуб „Отворено общество“- Русе и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна

агенция за образование и култура (ЕАСЕА) или ФРГИ. Нито Европейският съюз, нито ЕАСЕА, нито ФРГИ могат да бъдат държани отговорни за тях.“

1. Увод

Този доклад е разработен по инициатива „Ромски омбудсман“, който се реализира в рамките на проект „Права и ценности“ и е финансирана от Европейския съюз и Фондация Работилница за граждански инициативи.

Целта на проекта е да се повиши достъпа на ромите от Русенска област до правосъдие и административни услуги, да се допринесе за повишаване на гражданското им участие във формирането на политики, да се спомогне за повишаване на информираността на подрастващите за техните права.

Инициативата цели достигане до максимален брой хора от малките населени места в Русенска област с нова практика, тази на ромски омбудсман. Тя може да бъде мултиплицирана на други места, както и да окаже въздействие върху процеси на национално ниво.

2. Въведение

Анализът е част от изпълнение на Дейност 1 Проучване за състоянието на спазване на правата на човека сред ромското население на област Русе и участието им във формиране на местни политики за интеграция.

Целта е да се направи качествено проучване за това до каква степен се спазват правата на ромите и дали те имат информация как могат да ги защитят, както и дали имат информация как да участват във формирането на местни политики за интеграция.

Избрания метод на проучване е фокус група и по-конкретно събиране на информация и се основава на използването на ефекта на груповата динамика.

За целите на анализа правим демографски преглед на ромските общности в Русенска област, исторически анализ на ромите в България, видовете ромските групи, както преглед на световни, европейски и национални документи, свързани с интеграция на етническите малцинства. Следващата част на доклада дава информация за проведените 8 фокус групи във всички общини на Русенска област / Русе, Борово, Бяла, Ценово, Две могили, Сливо поле, Иваново и Ветово/ и се правят изводи и препоръки към заинтересованите страни.

3. Състояние на ромската общност в Русенска област.

3.1 Обща стратегическа рамка

Дискриминацията във всичките ѝ възможни форми и изражения е една от най-често срещаните форми на нарушение и злоупотреба с човешките права. Тя засяга милиони хора ежедневно и е една от най-трудните за разпознаване прояви. Дискриминацията и нетърпимостта са тясно свързани концепции.

Нетърпимостта е неуважение на традициите и вярванията, различни от собствените. Тя включва също отхвърлянето на хора, които възприемаме като различни, например членове на социални или етнически групи, различни от нашите или хора с различна политическа или сексуална ориентация. Нетърпимостта може да прояви в широка гама от дейности – от избягване, през езика на омразата до физическо насилие и дори убийство.

Дискриминация е налице, когато хората биват третираны по-неблагоприятно от други хора в сравними ситуации, единствено по причина на това, че принадлежат или са възприемани като принадлежащи на определена група или категория хора. Хората могат да бъдат дискриминирани заради тяхната възраст, увреждане, етническа принадлежност, произход, политически убеждения, раса, религия, джендър, сексуална ориентация, език, култура и по различни други признаци. Дискриминацията, която често е резултат на предразсъдъците на хората, прави хората безсилни, пречи им да бъдат активни граждани, ограничава ги да развиват уменията си и в редица ситуации спира достъпа им до работа, здравни услуги, образование или жилище.

Дискриминацията има преки последствия върху онези хора и групи, които са дискриминирани, но индиректно има също дълбоки последици върху обществото като цяло. Общество, в което дискриминацията е позволена или се толерира, е общество, в което хората са лишени от свободата да разгърнат пълния си потенциал за себе си и за обществото.

Принципите за равенство и липса на дискриминация са заложиени във Всеобщата декларация за правата на човека: „Всички хора се раждат свободни и еднакви по достойнство и права“. /Член 1/. Тази концепция за равенство по достойнство и човешки права е заложиена в модерната демокрация, така че държавите са длъжни да защитават различните малцинства и уязвими групи от различно третиране. Член 2 разделя свободата от дискриминацията: „Всеки човек има право на всички права и свободи, провъзгласени в тази Декларация, без никакви различия.“ Страните-членки на Съвета на Европа също са обвързани с ангажимента за липса на дискриминация в Член 14 на Европейската конвенция за правата на човека. Този член гарантира защита от дискриминация само във връзка с упражняване на другите права, заложиени в конвенцията. Протокол 12 към ЕКПЧ е изготвен, за да осигури посилно самостоятелно право на равенство и обща забрана за дискриминация: „Упражняването на всяко право, предвидено в закона, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация...“¹ По този начин Протоколът разширява обхвата на ЕКПЧ, тъй като засяга дискриминацията на всяко законово право, дори и конкретното право да не е изрично посочено в Конвенцията.

В България функционира **Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)**, рамков документ, който задава насоките за изпълнение на политиките за социално-икономическо приобщаване и участие на ромите. В документа терминът „роми“ се използва като общ термин. Той включва групи от хора, които имат повече или по-малко сходни, но не едни и същи културни и социални характеристики. Самоопределянето им също може да бъде различно. В България трайна тенденция е част от хората, които околното население възприема като роми, да се самоопределят като българи, турци, румънци и т.н. Не всички роми са обект на социално изключване, но всички те могат да станат обект на дискриминация и да бъдат лишени от права². Стратегията прилага общ и целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход и не изключва оказването на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

Стратегията на област Русе за равенство, приобщаване и участие на ромите 2022-2030 г. продължава и развива националната политика за интегриране на ромите, отчитайки специфичната ситуация на ромската общност в област Русе в

социалноикономически и демографски план, като се вписва в контекста на развитието на европейските интеграционни и приобщаващи политики, следва и насоките, дадени в Съобщението на Европейската комисия до Европейския Парламент и Съвета от 7 октомври 2020 г. „Съюз на равенството: Стратегическа рамка на Европейския съюз (ЕС) за ромите за равенство, включване и участие“, както и анексите към него „Насоки за планиране и прилагане на националните ромски стратегически рамки“ и „Портфолио от показатели“. Стратегията допринася за изпълнението на Плана за действие на ЕС за борба с расизма (2021-2025 г.) и Европейския стълб на социалните права.

Оперативното изпълнение на Стратегията се осъществява чрез Общинските планове за действие на всички общини на територията на област Русе.

Стратегическата цел е създаване на условия за равнопоставеност, приобщаване и участие на ромите, чрез осигуряване на достъп до права, стоки и услуги, участие във всички сфери на общественния живот при спазване принципите на върховенство на закона и недискриминация.

В раздел „Върховенство на закона и недискриминация“ се посочва следнатите оперативни цели:

5.1 Оперативна цел: Гарантиране правата на гражданите, с акцент върху жените и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на “език на омразата”; 5.2. Специфични цели: 5.2.1. Постигане на толерантност в работата с всички граждани без значение от етническата им принадлежност; преодоляване „езика на омразата“; 5.2.2. Подобряване на ефективността на работа на полицейските служители в мултиетническа среда при спазване на правата на човека.

Предвидените конкретни дейности са :

– подобряване на механизмите за сътрудничество, диалог и консултации между местната власт, ромите и гражданските организации, работещи за равенство, приобщаване и участие на ромите; – утвърждаване на равнопоставеността между жените и мъжете и осигуряване на предпоставки за успешна реализация на ромската жена;

- работа в общността, особено с деца и младежи, с цел формиране на социални умения и увеличаване на възможностите за социализация;
- целенасочена работа със семействата от ромски произход при съблюдаване на правните механизми за осъзнаване на родителските задължения, за разбиране и спазване правата на децата;
- провеждане на разяснителни кампании по спазване на обществения ред и недопускане „езика на омразата“ в населени места с компактно ромско население;
- съвместна работа с младежките организации по превенция срещу употребата на наркотични вещества, алкохол и тютюневи изделия;
- провеждане на разяснителни кампании за рисковете от ранните бракове в населени места с компактно ромско население;
- обучение на полицейските служители по правата на човека и проблемите на малцинствата; – превенция и противодействие на всички форми на трафик на хора, домашно насилие и насилие по признак „пол“ чрез провеждане на обучения в училища, в които учат деца от ромски произход.

2. Демографска характеристика

По данни на Националния статистически институт от Преброяването на населението и жилищния фонд от 2011 г към 1.02.2011 година населението на област Русе наброява 235 252 души. Общият брой на лицата в област Русе, самоопределили се към ромската етническа група, възлиза на 8 615 и формира близо 4.0% от всички лица, декларирали етническия си произход.

По - долу е представена картината по етноси във всички населени места на Русенска област.

Област Община Населено място	Лица, отговорили на доброволни я въпрос за етническа	Етническа група				Не се самоопреде лям
		българс ка	турска	ромск а	друга	

	принадлежност					
ОБЩО ЗА СТРАНАТА	6680980	5664624	588318	32534 3	49304	53391
Област РУСЕ	216612	176413	28658	8615	1869	1057
БОРОВО	5853	3791	1005	1000	28	29
ГР.БОРОВО	1815	1653	115	19	15	13
С.БАТИН	591	213	366	10	..	..
С.БРЕСТОВИЦА	268	247	17	..	..	..
С.ВОЛОВО	168	108	58	-	..	..
С.ГОРНО АБЛАНОВО	1081	557	33	486	..	..
С.ЕКЗАРХ ЙОСИФ	529	508	8	..	..	..
С.ОБРЕТЕНИК	1401	505	408	476	3	9
БЯЛА	13025	10480	731	1669	35	110
ГР.БЯЛА	8148	6892	301	890	12	53
С.БИСТРЕНЦИ	308	239	16	53	-	-
С.БОСИЛКОВЦИ	605	533	-	71	..	..
С.БОТРОВ	302	45	199	56	..	..
С.ДРЯНОВЕЦ	622	302	126	187	..	..
С.КОПРИВЕЦ	827	808	8	6	..	..
С.ЛОМ ЧЕРКОВНА	340	237	62	30	-	11
С.ПЕЙЧИНОВО	294	288	-	5	..	..
С.ПЕТ КЛАДЕНЦИ	52	52	-	-	-	-
С.ПОЛСКО КОСОВО	1218	787	16	364	18	33

С.СТЪРМЕН	309	297	3	7	..	..
ВЕТОВО	11323	3145	6044	1744	338	52
ГР.ВЕТОВО	3845	1239	1149	1145	299	13
ГР.ГЛОДЖЕВ О	2970	171	2762	..	15	..
ГР.СЕНОВО	1402	815	177	394	5	11
С.КРИВНЯ	568	300	..	149	-	..
С.ПИСАНЕЦ	397	387	..	..	..	..
С.СМИРНЕНС КИ	2141	233	1843	43	12	10
ДВЕ МОГИЛИ	8660	5107	2519	999	19	16
ГР.ДВЕ МОГИЛИ	3701	2453	932	300	7	9
С.БАНИСКА	1047	528	144	371	..	..
С.БАТИШНИЦ А	539	264	270	..	4	..
С.БЪЗОВЕЦ	806	423	204	176	..	-
С.КАРАН ВЪРБОВКА	359	167	191	-	..	..
С.КАЦЕЛОВО	740	502	185	51	..	..
С.МОГИЛИНО	243	184	58	..	..	-
С.ОСТРИЦА	266	258	..	-	-	4
С.ПЕПЕЛИНА	25	25	-	-	-	-
С.ПОМЕН	408	48	360	-	-	-
С.ЧИЛНОВ	444	174	170	99	..	..
С.ШИРОКОВО	82	81	..	..	-	-
ИВАНОВО	9031	7153	1577	203	72	26
С.БОЖИЧЕН	175	173	-	-	..	..
С.ИВАНОВО	743	675	-	66	..	..
С.КОШОВ	313	310	..	-	..	-
С.КРАСЕН	710	705	3	-	..	..
С.МЕЧКА	573	572	-	-	..	..

С.НИСОВО	107	107	-	-	-	-
С.ПИРГОВО	1595	1591	-	-	..	..
С.СВАЛЕНИК	906	362	533	-	6	5
С.ТАБАЧКА	100	99	..	-	..	-
С.ТРЪСТЕНИК	1288	750	466	17	55	-
С.ЦЕРОВЕЦ	108	108	-	-	-	-
С.ЧЕРВЕН	206	202	..	-	-	-
С.ЩРЪКЛЕВО	2207	1499	569	120	3	16
РУСЕ	153455	137337	12500	1721	1195	702
ГР.МАРТЕН	3480	3322	108	32	10	8
ГР.РУСЕ	136644	123469	10128	1297	1132	618
С.БАСАРБОВО	1357	1346	-	7	..	..
С.БЪЗЪН	1140	410	706	16	3	5
С.ДОЛНО АБЛАНОВО	212	212	-	-	-	-
С.НИКОЛОВО	2879	2848	10	14	4	3
С.НОВО СЕЛО	1074	1056	8	..	..	..
С.ПРОСЕНА	471	309	97	62	-	3
С.САНДРОВО	1299	1281	13	..	..	3
С.СЕМЕРДЖИ ЕВО	1008	285	662	26	19	16
С.ТЕТОВО	1815	1083	521	178	..	..
С.ХОТАНЦА	563	419	46	88	5	5
С.ЧЕРВЕНА ВОДА	1357	1287	57	-	10	3
С.ЯСТРЕБОВО	156	10	144	-	..	..
СЛИВО ПОЛЕ	9958	4731	3838	1102	176	111
ГР.СЛИВО ПОЛЕ	2610	1057	1151	286	54	62
С.БАБОВО	440	433	6	-	..	..
С.БОРИСОВО	752	518	223	-	-	11
С.БРЪШЛЕН	301	295	..	..	..	..

С.ГОЛЯМО ВРАНОВО	1100	329	583	63	109	16
С.КОШАРНА	574	75	307	180	5	7
С.МАЛКО ВРАНОВО	933	135	337	457	-	4
С.РЯХОВО	1613	1605	..	..	4	..
С.СТАМБОЛО ВО	648	36	588	15	-	9
С.ЧЕРЕШОВО	127	124	..	..	-	-
С.ЮДЕЛНИК	860	124	635	99	..	..
ЦЕНОВО	5307	4669	444	177	6	11
С.БЕЛЦОВ	437	436	-	..	..	-
С.БЕЛЯНОВО	125	125	-	-	-	-
С.ДЖУЛЮНИ ЦА	256	256	-	-	-	-
С.ДОЛНА СТУДЕНА	520	515	-	4	..	..
С.КАРАМАНО ВО	711	696	-	14	..	..
С.КРИВИНА	465	460	3	..	..	-
С.НОВГРАД	922	644	273	..	..	4
С.ПИПЕРКОВ О	359	316	41	..	..	..
С.ЦЕНОВО	1512	1221	127	156	3	5

Използваме данни от преброяването през 2011 година на НСИ, тъй като все още няма детайлна информация от последното преброяване през 2021 година.

В общините Борово, Бяла, Ветово, Две могили и Сливо поле делът на представителите на ромския етнос надвишава 11% и се движи между 11.1% (община Сливо поле) и 17.1% (община Борово). В община Борово разликата между самоопределилите се като турци и съответно роми е само 5 в полза на турския етнос (1 005 турци и 1 000 роми). В рамките

на населените места с най-висок дял ромско население са селата Горно Абланово (45.0%) и Малко Враново (49.0%). В границите 30-35% се запазва дела на този етнос в селата Обретеник, Дряновец, Полско Косово, Баниска и Кошарна, както и в град

Ветово. В 29 населени места в областта липсват лица, самоопределили се като роми.

Всеизвестна, но официално недоказуема, е продължаващата тенденция ромите да се самоопределят като турци или българи, което допълнително затруднява рамкирането на групата.

3. Ромските групи

В българския език и българската традиционна фолклорна култура се е утвърдила употребата на думата “цигани” по отношение на някои етнически групи в страната. Новата политическа етика след 1989 г. постепенно налага употребата на думата “роми” в официалните документи по отношение на същите групи от населението. Във всекидневния език обаче, едното понятие само механично бива заменено от другото, което води до честото им смесване и употребата им като синоними в медиите и публичното пространство. Съществуването на обобщените названия “цигани/роми” създава илюзорното усещане, че става дума за една хомогенна общност, която има строго определени културни и социални измерения. На практика обаче, вътре в общността съществуват няколко ясно обособени групи с различни характеристики.

По отношение на своята численост, ромите са една от многобройните етнически общности, които, според последното преброяване на населението през 2011 г., наброяват 325 343 души. Освен „роми”, което е официално прието название за тях, широко се използва и названието „цигани” както на ежедневни ниво, така и в печатни издания, медии, академична литература. Широко известно е, че циганите имат индийски произход. Те се заселват по българските земи през османския период през XIV-XIX век, но има и по-ранни преселвания. Последните групи пристигат у нас от Влашко и Молдова в края на XIX век и началото на XX век, сред които са рударите и калдарашите.

По-голяма част от представителите на тази общност имат ромска идентичност и говорят ромски език (романес). Тук можем да споменем калдарашите, бургуджиите, тракийските калайджии, хорахане рома (турски цигани), дасикане рома (български цигани). По-малки

групи, които също имат ромско самосъзнание, са калайджиите, решетарите, познати още като цуцумани в Ломско, ерлиите в Софийско и Кюстендилско, музикантите в регионите на Котел, Бургас, Велико Търново, айдиите в Ямболско, загунджиите в Бургаско, кошничарите в региона на Луковит и други.

Други три общности нямат ромска идентичност и не говорят ромски език. Първата е тази на румъноезичните рудари, които говорят румънски език и в зависимост от ситуацията декларират идентичност на румънци, българи, власи, рудари, а понякога се представят като румънски цигани, но не желаят да ги смесват с ромите. Те са общност, съставена от групите на лингурарите (лъжичари) и урсарите (мечкари), разделени по професионален признак. Части от общността на турските цигани също не говорят ромски език. Те ползват турски език и се идентифицират като турци или милет. Тук могат да се причислят още няколко по-малки групи. Татарските цигани живеят в региона на Балчик и също нямат ромско самосъзнание, а се представят като татари. Познати са още като давулджии, което е свързано с традиционния им поминък – музикантството. Камчибойлиите населяват региони в Югоизточна България, представят се като турци в някои ситуации, а в други – като цигани. Те са трилингви – говорят турски, ромски и български език. Дааларите в Плевенско също се представят едновременно като турци и цигани (биволари, турски или гръцки цигани). Третата общност е тази на представителите на българските цигани, които говорят български език и имат преферирана българска идентичност. Те се самоопределят още като джоревци, Аспарухови или стари българи. Например в квартал „Христо Ботев“ в София джоревците представляват голяма част от циганската общност.

Освен, че ромите/циганите не са хомогенна група по отношение на езика, който използват като майчин, те се различават по своята религия, времето на своето усядане и спиране на чергарския начин на живот, традиционни занаяти, с които техните представители си изкарват прехраната в близкото минало, дестинациите, към които се насочват икономическите им мигранти в днешно време. По своята религиозна принадлежност те са православни християни, мюсюлмани и евангелски християни (протестанти) и съответно честват различни празници. Православните християни почитат Коледа, Василица, Тодоровден, Връбница, Голяма Богородица и други. На особена почит сред тях е Гергьовден, наричан „Баро Гес“ (голям ден). Празникът се празнува и при мюсюлманите, сред които е известен като „Хъдърлез“. При

последователите на исляма се честват Рамазан и Курбан Байрам, което по техните представи ги приближава до мюсюлманска общност у нас. Евангелските християни честват Рождество Христово, Великден, Петдесетница и други. При исляма и православието рядко се случва ромите да имат религиозни лидери. Евангелските роми организират свои религиозни събрания, строят църковни сгради и имат лидери, наричани пастори.

Семейните обичаи при раждане, сватба и погребение следват общогруповите традиции и са подчинени на религиозните норми. По-съществена промяна в сватбената обредност се наблюдава при евангелските християни, където се съблюдават нормите момичето и момчето да са пълнолетни при сключване на брак и се предпочита двамата да са от семейства, които са членове на същата религиозна общност. Венчавката, както и ритуалите по кръщаване на дете и погребение на починал се извършват от техния религиозен лидер, а не от православен свещеник или ходжа.

Друга характеристика, по която се различават циганите, е това, че една част от тях доскоро чергарстват из страната, което е свързано с практикуването на традиционните им професионални занимания. Така например лингурарите продават изработените дървени предмети за дома. Чергарите усядат през 40-те, 50-те и 60-те години на XX век. Сред тях са бургуджиите, рударите, калдарашите, тракийските калайджии. Други като хорахане рома и дасикане рома са уседнали отдавна във времената на Османската империя.

В днешно време значителна част от ромите/циганите практикуват трудова мобилност и миграция в европейски страни. Най-активни сред тях са рударите, които заминават да работят като временни нископлатени работници в земеделието, животновъдството, строителството, домашните услуги в южните страни в Европа, а в следствие се заселват заедно със своите семейства. Най-многобройни са техните колонии в Гърция, Испания и Италия. Ерлиите, от своя страна, заминават да работят в Испания, Италия или Англия, а хорахане рома от Югозападна България предпочитат Гърция и Кипър. Цигани с турска идентичност от региона на Пазарджик и Пещера се заселват във Франция и Германия. Краткотрайна трудова мобилност в Белгия, Холандия, Дания и Италия практикуват калдарашите, а също и музикантите, които работят по няколко месеца в Испания, Гърция или Германия и после се прибират у дома.

Различията в общностната идентичност, езика, празничността и религията, начина на живот в миналото и икономическите миграции днес, за които споменахме, очертават културните граници между отделните циганските общности, които не са видими за останалите български граждани, приемащи ги общо като „роми” или „цигани”, и създаващи по този начин представата за единна общност.

4. Провеждане на фокус групи в общините на Русенска област

4.1 Хронология на събитията

4.1.1 Фокус група община Борово, Русенска област

Първата фокус група по инициатива „Ромски омбудсман“ се състоя на 16 април 2024г. в заседателната зала на Община – Борово. На срещата присъстваха 10 представители на Община- Борово, читалища, ЦОП и представители на ромската общност.

Целта на фокус групата бе да се установи реална картина спазването на правата на човека сред ромската общност и да се очертаят рамките на необходимите дейности по превенция и защита.

Срещата премина при разгорещена дискусия с много въпроси и коментари, бяха отбелязани очаквания от предстоящите срещи на ромския омбудсман и готовност на някои от присъстващите да се възползват от услугите му.

4.1.2. Фокус група в Община Две могили, Русенска област

Втората фокус група се състоя на 16 април 2024г. в заседателната зала на Община- Две могили. На срещата присъстваха 11 представители на Община- Две могили, на социални услуги и представители на ромската общност.

4.1.3 Фокус група в Община Бяла, Русенска област

На 19 април 2024г. в заседателната зала на Община Бяла се проведе третата от серията фокус групи по инициативата „Ромски омбудсман“. На срещата присъстваха 10 представители на общината, социални услуги и представители на ромската общност.

4.1.4 Фокус група в Община Ценово, Русенска област

На 19 април 2024 г. в заседателната зала на Община Ценово се проведе четвъртата фокус група по инициатива „Ромски омбудсман“. На срещата присъстваха 8 представители на Община – Ценово и жени от ромската общност.

4.1.5 Фокус група във Ветово, Русенска област

Фокус група във Ветово състоя на 23 април 2024г. в младежкия дом на Община – Ветово. На срещата присъстваха 10 представители на Община- Ветово, здравният медиатор, ромски лидери и ромски жени.

4.1.6 Фокус група в Сливо поле, Русенска област

На 25 април 2024 г. в заседателната зала на Община Сливо поле се проведе шестата от серията фокус групи по проект BGJUSTICE-4.002-0001 „Партньорство с кауза“. На срещата присъстваха 15 представители на Община – Сливо поле, читалища, училища и представители на ромската общност.

5.1.7 Фокус група в Община Иваново, област Русе

На 26 април 2024 г. в Туристическия център на Община Иваново се проведе седмата по ред фокус групи по инициатива „Ромски медиатор“. На срещата присъстваха 10 представители на ромската общност, представители на общината.

4.1.8 фокус група в кв. Селемея , Община Русе

На 29 април 2024г. в дома на здравния медиатор на Община Русе се състоя последната осма фокус група по инициативата. На нея присъстваха представители на Община Русе и жени от ромската общност от квартала.

4.2 Резултати от проведените фокус групи

Фокус групите бяха водени от модератор, който бе структурирал въпросите си предварително, като в течението на дискусиата се задаваха допълнителни уточняващи въпроси. Въпросите са примерни, които в хода да събитията бяха развивани в произволен ред и с доуточняващи подвъпроси:

1. *Знаете ли какво представлява понятието дискриминация на етническите малцинства?*
2. *Считате ли, че в България и вашата общност има дискриминация?*
3. *Вие чувствате ли се дискриминирани?*

4. *Знаете ли какво представлява омбудсманът ?*
5. *Познавате ли начини, по които можете да защитите правата си?*
6. *Общината организира ли редовни срещи с ромската общност, за да разясни политиката, която провежда местно ниво за интеграция на етническите малцинства?*

Най- съществения въпрос към доклада беше знаят ли участниците какво представлява думата дискриминация. В повечето случаи се оказа, че те не могат да дефинират това понятие, затова модераторът още в началото обясни, че дискриминацията на етническите малцинства се отнася до неравно третиране или изключване на лица въз основа на тяхната етническа принадлежност или произход. Това може да включва различни форми на пряка или косвена дискриминация, като например ограничен достъп до образование, здравеопазване, жилища, заетост и политически права. Етническата дискриминация често води до социално-икономическо неравенство и маргинализация на определени групи в обществото.

От срещите стана ясно, че много роми страдат от крайна бедност, безработица, ниско ниво на образование, неадекватни жилищни условия, лошо здравеопазване и благосъстояние. Това е предпоставка за социалното изключване и естествено засилва предразсъдъците срещу ромите, което пък води до дискриминация. Модераторът, за да подпомогне процеса на дискусия цитира изследване на Агенцията за основни права на ЕС – FRA (2016), част от което включва и България и сочи , че при ромските жени се отчитат много по-ниски равнища на заетост, отколкото при мъжете роми — 16 % в сравнение с 34 %. Процентът на младите роми на възраст 16—24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, в България е (разпределен по пол): 79% за младите ромски жени и 52 % за младите ромски мъже (65 % среден коефициент за ромите в България, при среден коефициент за България от 22% и за ЕС от 11.5 %).

Почти във всички общини участниците потвърдиха, че в особено неравнопоставено положение остават категории от ромската общност като ромските жени, младежи, възрастни хора. Веднъж те биват дискриминирани като роми и втори път включително от членове на ромската общност. Ромските жени и младежи продължават да изостават

спрямо ромските мъже и жените в общото население в ключови области като здравеопазване, образование и заетост.

Те споделиха, че дистанционното и дигиталното образование / например при пандемията от Ковид 19/, често не е достъпно за ромски деца от семейства в неравностойно положение, което задълбочава неравенствата в образованието, от които неизбежно ще последва изключване от всички сфери на индивидуална и групово обществена дейност.

Факт е, че България е една от държавите-членки на ЕС с най-висок дял на младите хора между 15 и 24-годишна възраст, които не са нито в образование, нито в обучение, нито в заетост (NEETs). При средно ниво от 10.1% за ЕС през 2019 г., стойността на показателя за страната възлиза на 13.7%. По данни от проучване на Детския фонд на ООН УНИЦЕФ, мнозинството от NEETs в страната са със средно или по-ниско образование, живеят предимно в малки населени места и повече от половината принадлежат към малцинствените етнически групи

Най- категорични обаче всички участници бяха, че се увеличава дялът на ромите, които вярват, че младите хора от общността трябва да останат възможно най-дълго време в образователната система. Факт, който бе потвърден и от модератора, който обясни, че дялът на ромските деца, посещаващи училище се е увеличил във всички възрастови групи в сравнение с 2011 г.; - Дялът на завършилите висше образование роми е два пъти по-висок сред тези от тях, които са посещавали детска градина; - През 2019 г. дялът на трудово заетите роми е два пъти по-висок в сравнение с 2011 г.

И представителите на институциите, и представителите на ромската общност считат, че по-големи стъпки трябва да бъдат направени в посока на интеркултурното образование. За съжаление много малко от учителите в малките населени места нямат капацитет и мотивация да участват в проекти по темата. Пример в това е програмата BG05SFPR001-1.004 - Утвърждаване на интеркултурното образование, чрез култура, наука и спорт с Основна цел - Насърчаване на позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот и специфични цели:

- Подобряване на интеркултурната комуникация за учене в мултикултурна образователна среда в образователни институции с различни концентрации на уязвими групи;

Съфинансирано от
Европейския съюз

- Насърчаване на ефективни мултикултурни общности в образователните институции сред участниците в образователния процес и взаимодействието със заинтересованите страни, в която все още няма желаещи за участие.

В някои от срещите стана ясно, че продължават да се наблюдават редица прояви на слово на омразата срещу ромите в публичното пространство в повечето случаи съчетани с фалшиви новини. Участниците считат, че особено опасна за обществото е враждебната реч, изречена от политици и обществени фигури, които формират и влияят на хората от позицията на властта и общественения престиж, които притежават.

Същевременно голяма част от представителите на ромската общност не знаят как да съобщят за дискриминация, което предполага, че те биха съобщили за такава, ако знаеха как да го направят. Имаше изразени мнения, че често не виждат смисъл да съобщават за дискриминация, която е обичайна част от тяхното ежедневие. защото се опасяват от отрицателни последици, ако съобщят.

Повече от участниците от ромската общност дори не знаят, че съществува закон, който забранява дискриминацията, основана на цвета на кожата, етническата принадлежност или религията.

В България членовете на уязвимите групи, които по-често се оказват в ситуации на неравностойно или враждебно отношение, рядко вярват, че техните сигнали или протести биха променили ситуацията, и поради това рядко съобщават за дискриминационни и насилствени действия срещу тях или други членове на тяхната група.

Тези мнения обрисуват картина на чувство за примирение, че дискриминацията е нещо нормално за много роми, както и липсата на знания за това как и къде да се съобщава за дискриминация.

Недоверието към институциите, заедно с непознаването на процедурите за подаване на сигнали, са сериозни пречки за повишаване на чувствителността на институциите към дискриминацията и на обществената чувствителност към насилието и тормоза.

Информираността на гражданите за организациите, които оказват подкрепа при случаи на дискриминация, както и антидискриминационните нормативните актове, не са

достатъчно известни. Ограничените знания възпрепятстват активността на етническите групи. Необходимо е да се предприемат мерки за повишаване на информираността относно антидискриминационните мерки на местно и национално ниво, организациите, които биха подкрепили, жертви на дискриминация и престъпност, нормативните актове забраняващи проявата на дискриминация и насилие.

Области, в които съобщават участниците, че се срещат с дискриминация е когато са търсили работа, при контактите си с администрацията/обществените услуги или когато търсят жилище.

Също така, друга сфера, която посочват като частично недостъпна до ромската общност е здравеопазването. Преобладаващата част от ромите в България разчитат на случайна или временна заетост в страната или в чужбина. Освен ниските и нередовни доходи, този начин на заетост върви ръка за ръка с липсата на пенсионно или здравно осигуряване. Тъй като не са в състояние да покриват разходите за здравна застраховка, достъпът на тези неформални работници до здравеопазване е нарушен. Предвид факта, че неплащането на здравни осигуровки в такива случаи е индивидуална отговорност, нито неформалните работници, нито българското общество или законодателство възприемат нарушения достъп до здравни услуги като дискриминационен.

Оказа, че масово участниците не познават ролята на омбудсмана за спазване правата на човека. Модераторът обясни правомощията на длъжността и представи подробности относно ромския омбудсман, който ще работи по проекта в рамките на 10 месеца на територията на Русенска област, а именно ромският омбудсман повишава осведомеността относно правата и отговорностите на ромската общност, както и насърчава разбирателството и сътрудничеството между ромите и останалата част от населението. Той ще провежда информационни срещи, за да образова общността и да информират властите за нейните нужди и опасения. В някои случаи ромският омбудсман може да играе роля в политическото представителство, като представлява интересите на общността в публичния дискурс и участва в разработването и прилагането на политики, които засягат ромите.

Информацията, относно общините дали организират редовни срещи с ромската общност, за да обсъдят политиката си за интеграция на етническите малцинства са

практика беше по скоро потвърдителна. Въпреки това е обичайна практика общините да взаимодействат с различни общности, включително ромската общност, чрез различни средства.

Някои общини провеждат обществени консултации, кръгли маси или срещи на квартални съвети, за да обсъдят своите планове, проекти и политики с жителите. Тези събития предоставят възможност на представителите на ромската общност да изразят своите притеснения, предложения и мнения относно местните политики и инициативи.

Освен това някои общини си сътрудничат с неправителствени организации, които работят в сферата на интеграцията на етническите малцинства, за да разработят и изпълнят своите политики. Тези организации могат да играят решаваща роля в улесняването на комуникацията между общинските власти и ромската общност, като гарантират, че гласовете и нуждите на общността се чуват и вземат предвид.

По-голямата част от общините демонстрират, че в разработването на техните местни стратегии за интеграция на малцинствата, са взели участие представители на малцинствата, НПО, представители на бизнеса, директори на училища, училищни настоятелства, читалищни деятели, граждани и други. Някои от документите са изработени след предварителни проучвания и съгласуване с представители на малцинствата, т.е. подходът „отдолу нагоре” в известна степен се прилага, което говори и за вече изградени партньорства на местно ниво.

Някои общини имат практика за създаване на работни групи, включващи, както специалисти от общинската администрация, така и външни. Сформираните работни групи провеждат заседания, обсъждат работни варианти на плановите документи, т.е. окончателният вид на даден документ се изработва в процес на обсъждане с широко представителство на заинтересовани страни. Работните групи включват представители на местни ромски НПО, други НПО, работещи на територията на общините, здравни медиатори (там, където има), представители на местните власти, бизнеса и местните медии.

5. Изводи и препоръки

Дискриминацията срещу ромите е широко разпространена и продължава да бъде сериозен проблем в България. Ромите, които съставляват най-голямото малцинство в страната, са изправени пред значителни социални, икономически и политически предизвикателства поради дълбоко вкоренени стереотипи, предразсъдъци и дискриминационни практики.

Причини за видовете дискриминация:

- Социална дискриминация: Ромите често се сблъскват с негативни стереотипи и предразсъдъци в обществото, което води до социална изолация и изключване. Много хора гледат на тях като на по-низши или „втора класа“, което влияе върху техните взаимодействия и отношения с другите.
- Икономическа дискриминация: Достъпът на ромите до качествено образование, заетост и жилища е силно ограничен, което допринася за тяхната бедност и социално-икономическо неравенство. Те често живеят в маргинализирани общности с лоша инфраструктура и нямат достъп до основни услуги като водоснабдяване, канализация и електричество. Освен това те са изправени пред дискриминация при търсенето на работа, като много работодатели отказват да ги наемат поради предубедени вярвания относно тяхната надеждност и умения.
- Образователна дискриминация: Ниските нива на посещаемост на училище сред ромското население и високите нива на отпадане от училище допринасят за образователните различия между ромите и останалата част от населението. Неадекватното финансиране, лошото качество на образованието и липсата на мотивация на учителите допълнително изострят проблема. Това създава порочен кръг, тъй като липсата на образование затруднява намирането на работа и подобряването на икономическото положение.
- Политическа дискриминация: Ромите имат ограничено представителство във властта и политическите процеси, а техните гласове често се манипулират или пренебрегват. Липсата на политическа ангажираност и представителство може да доведе до липса на защита на техните права и интереси.
- Жилищна дискриминация: Ромите често живеят в незаконни селища или гета, където са изправени пред принудително изселване и разрушаване на домовете

им. Тези условия водят до бездомност и принудителна миграция, поставяйки ромите в уязвима позиция.

- Здравеопазване: Ромите имат ограничен достъп до качествени здравни грижи поради системна дискриминация, стигма и културни бариери. Високите нива на недохранване, инфекциозни заболявания и ранна смъртност сред ромите показват сериозни проблеми със здравето, които изискват спешно внимание.
- Дискриминация в правоприлагането: Ромите често стават жертви на полицейско насилие и произволни арести, а дискриминационните практики в съдебната система могат да доведат до несправедливи присъди.

За справяне с дискриминацията срещу ромите в България и в частност в Русенска област трябва да се предприемат няколко стъпки:

- Подобряване на достъпа до качествено образование чрез увеличаване на финансирането, привличане и задържане на квалифицирани учители в ромски училища и прилагане на програми за интегрирано образование.
- Мотивиране на учители за участие в допълнителни форми за интеркултурно образование
- Насърчаване на положителните стереотипи и образи на ромите в медиите и насърчаване на между културния диалог. Специално място трябва да се отдели на публичното говорене на местните политици, както и отразяването на медиите на различни случаи и събития, свързани с ромската общност.
- Гарантиране на равен достъп до качествени жилища и прекратяване на практиките на принудително изселване.
- назначаването на здравни медиатори в общините /так където няма/ за подобряване на достъпа до качествено здравеопазване и прилагане на културно чувствителни здравни програми.
- Използване на положителната практика на Община Сливо поле за дейността на образователен медиатор и развитие на услугата в други общини на Русенска област.
- Използване на практиката на трудовия медиатор за увеличаване на възможностите за достъп на пазара на труда на повече представители на ромската общност както и включването им в квалификационни курсове.

- Борба с дискриминацията в правоприлагането чрез обучение на правоприлагащите органи за работа в мултикултурна среда, наблюдение на техните практики и осигуряване на справедлив процес за всички граждани. Клуб „Отворено общество“ – Русе е организирано такива специализирани обучения по места, но е необходимо тези обучения да продължат, тъй като състава на полицейските управления непрекъснато се променя и подмладява.
- Насърчаване на политическото участие и представителството на ромите чрез инициативи за изграждане на капацитет и подкрепа за ромски лидери и организации. В общините Сливо поле и Ветово има общински съветници роми, което може да бъде отбелязано като добра практика.

Местните власти играят решаваща роля в оформянето на местната политика и нейното въздействие върху общностите. Включването на ромското население в тези процеси е от съществено значение за справяне с проблемите, пред които са изправени, и гарантиране, че техните нужди и перспективи са взети под внимание. Ето някои препоръки за местните власти за подобряване на участието на ромите в местните политики:

- ✓ Прозрачност и комуникация: Уверете се, че информацията за местните политики, планове и проекти е лесно достъпна за всички жители, включително ромите. Това може да стане чрез публикуване на информация онлайн, провеждане на обществени консултации и предоставяне на възможности за обратна връзка.
- ✓ Ангажиране на общността: Включете представители на ромската общност в процесите на вземане на решения на различни етапи, от планиране до изпълнение. Това може да стане чрез създаване на консултативни съвети, включване на ромски лидери в комитети или комисии или чрез редовно търсене на обратна връзка от общността.
- ✓ Обучение и изграждане на капацитет: Предложете обучения и семинари, за да помогнете на ромите да разберат местната политика, как да се застъпват за себе си и как да участват ефективно в процесите на вземане на решения. Това може да включва обучение по лидерство, гражданска ангажираност или правни права.
- ✓ Партньорства с ромски организации: Работете в тясно сътрудничество с местни ромски организации и групи за застъпничество, за да разработите стратегии и

инициативи, които адресират специфичните нужди и проблеми на ромската общност.

- ✓ **Мониторинг и оценка:** Редовно наблюдавайте и оценявайте ефективността на усилията за включване на ромите в местните политики. Това ще помогне да се идентифицират областите за подобрене и да се гарантира, че предприетите действия са ефективни и ефикасни.
- ✓ **Финансиране и ресурси:** Осигурете необходимите финансови ресурси и подкрепа, за да улесните участието на ромите в местните политики. Това може да включва финансиране за инициативи за изграждане на капацитет, ресурси за превод или средства за покриване на разходите, свързани с участие в публични събития или срещи.
- ✓ **Правна помощ:** Осигурете достъп до правна помощ за ромите, които срещат трудности при упражняването на правата си или участвайки в процеса на вземане на решения. Това може да стане чрез партньорство с правни клиники, адвокати или други доставчици на правни услуги.
- ✓ **Местни референдуми и гласуване:** Гарантирайте, че ромите имат достъп до информация за местните референдуми и гласуването и че могат да упражняват правото си на глас свободно и безпрепятствено. Това може да включва предоставяне на информация за регистрацията за гласуване, транспортиране до изборните секции или осигуряване на подходящи места за гласуване в ромски общности.

Чрез прилагането на тези препоръки местните власти могат да създадат по-приобщаваща среда, която дава възможност на ромското население да участва активно в местните политики и да повлияе положително на своята общност.

БЛАГОДАРНОСТИ

Екипът на Клуб „Отворено общество” – Русе благодари на Областна администрация – Русе за подкрепата и доброто партньорство при изпълнение на инициативата.

Също така благодарим и оценяваме подкрепата на общинските администрации в Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново, Русе, Сливо поле и Ценово, които ни съдействаха при провеждането на фокус групите.

Благодарим и на всички хора, партньорски организации и експерти от различни институции, които взеха участие във фокус групите за проявената активност и интерес към нашата работа, както и подкрепата им в усилията ни за успешна кампания сред ромската общност за превенция и защита дискриминация.